

**JEZIČNA SREDSTVA ZA IZRAŽAVANJE
SRPSKOHRVATSKOG-HRVATSKOSRPSKOG
GLAGOLSKOG VIDA U NJEMAČKOM JEZIKU
NA PRIMJERIMA IZ OPUSA IVE ANDRIČA**

STOJAN VRLJIĆ

Pedagoška akademija Mostar

UDK 806.1/2—25:803—25

Izvorni naučni rad

Primljen: 24. aprila 1989.

I. 1. Kao gramatička kategorija aspekt je uglavnom vezan za slavenske jezike. Međutim, aspekt je na ovaj ili onaj način vezan i za druge jezike, među njima i za njemački. Istovremeno, nema sumnje da je aspekt u slavenskim jezicima, u odnosu na aspekt u njemačkome, sasvim druga jezična pojava. Da bismo uopće mogli pristupiti lingvostilističkoj kontrastivnoj analizi Andrićeva teksta, morat ćemo definirati pojam aspekta i razgraničiti ga od pojma Aktionsart¹. Upoznati u potpunosti kategoriju aspekta znači provesti istraživanja najprije tamo gdje je potpuno razvijen, tj. u slavenskim jezicima. Bit će dostatno ako u razmatranje uzmemo jedan slavenski jezik — srpskohrvatski-hrvatskosrpski.

U srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom također je ovjereno svojstvo glagola koje Nijemci zovu Aktionsart, a mi bismo ga mogli zvati podvid². Morali bismo, dakle, točno odgovoriti na pitanje u kojem odnosu se nalazi aspekt i podvid (Aktionsart); da li su navedeni termini dva sinonimna znaka istog pojma ili se radi o dva različita pojma i dvije različite jezične pojave.

Svaki naš glagol označen je sa stajališta aspekta. Ostale vrste riječi ne poznaju aspekt. Izuzetak u tome čine izvedeni supstantivi. Imenice također poznaju aspekt: »obećanje« ima perfektivan aspekt, »obećavanje« ima imperfektivan aspekt. Međutim, navedene imenice izvedene su od glagola: »obećanje« je izvedeno od »obećati«, a »obećavanje« je od »obećavati«. Postverbalni su supstantivi u odnosu prema glagolima iz kojih su izvedeni sekundarnog postanka, izvedenice. Tako je i aspekt ovih imenica sekundaran. Primaran je aspekt glagola. Aspekt je dakle glagolska kategorija.

¹ Njemački pojam Aktionsart prvi put je (prema grčkome) poznat kao Zeitart kod G. Curtiusa (G. Curtius, *Griechische Schulgrammatik*, 1. Aufl. 1852). Nešto kasnije (K. Brugmann) nazivom Aktionsart označava se specifičan tok radnje izražen gramatičkim (prefiksacija, glagolska osnova) i semantičkim (značenje glagola) jezičnim sredstvima. »Aktionsart ist im gegensatz zu Zeitstufe, die Art und Weise, wie die Handlung vor sich geht.« (K. Brugmann, *Kurze vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen*, Straßburg 1904, S. 492) Usp. Mirko Gojmerac, *Sprachliche Mittel zur Wiedergabe des serbokroatischen Verbalaspekts im Deutschen*, Serbokroatisch-deutsche kontrastive Studien, Band 3, Institut für Linguistik der Philosophischen Fakultät der Universität Zagreb, Zagreb, 1981, str. 17—18.

² »Lange Zeit wurden die Aktionsarten als *podvid*, also als eine dem Aspekt entsprechende Erscheinung aufgefaßt.« Usp. M. Gojmerac, *nav. dj.* str. 17.

U srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom nema slobodnog glagola sa stajališta aspekta. Aspektat je obvezatan kod glagola kao rod kod imenica. Isto tako kao što nema u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom imenice slobodne u odnosu na rod, tako nema srpskohrvatskog-hrvatskosrpskog glagola slobodnog u odnosu na aspektat. Aspektat je dakle obligatorna kategorija glagola.

Glagolski oblici našega jezika čine dvije grupe: perfektivnu i imperfektivnu. Jednom simetričnom vidskom paru u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom odgovara u pravilu u odnosu na vid samo jedan neutralan glagol u njemačkome. Aspektat je dakle izgrađen kao dvočlana kategorija — aspektat je binarna kategorija.

Sredstvo izražavanja glagolskog vida jesu vidski afiksi. Izricanje vida odnosno tvorba vidskih parnjaka zapravo je tvorba glagola od glagola. Razmotrimo glagolski par: baciti/bacati. U glagola baciti osnova je bac-, -ti je infinitivni nastavak, a -i- je izražajno sredstvo imperfektivnog aspekta. U ovome glagolskom paru -i- i -a- su vidski sufiksi. Glavna uloga vidskih sufiksa, vidskih prefiksa te vidskih infiksa jest da stoje u službi perfektivnog ili imperfektivnog aspekta. Time je aspektat morfološka kategorija.

Perfektivni i imperfektivni oblici nisu gramatički sinonimi koji prilikom komunikacije mogu biti zamijenjeni. Suprotno: forme perfektivnih glagola ispunjavaju druge gramatičke funkcije u odnosu na imperfektivne. S jedne strane, isključuju uzajamnost, s druge strane, dopunjuju se funkcionalno; ponašaju se kao komplementarne varijante. Svrstavanje glagola u jednu ili drugu grupu uvjetovano je funkcionalno-gramatički. Stoga možemo kazati da je aspektat gramatička kategorija.

Formalne opozicije članova kategorije aspekta nalaze se uglavnom u promjeni vidskog afiksa; to je najčešći izraz formalne opozicije (ali ne i jedini): *obećavati-obećati*, *kazivati-kazati*, *okivati-okovati*, *lupati-lupiti*, *predvidati-predvidjeti*, *lupati-lupnuti*, *crtati-nacrtati*, *tražiti-naći*, *pregledati-prēgledati*.

Međutim, ni perfektivni ni imperfektivni aspektat odgovarajućeg morfološkog sadržaja ne nalazi izraz u afiksu. Tako, recimo, sufiks -a- može označavati perfektivni i imperfektivni aspektat kao u primjeru: *kazati-lupati*. Rijetki su primjeri onih vidskih parova kojima se opreci po vidu ne pridružuje i meka druga razlika u značenju.

Na osnovi izloženoga aspektat srpskohrvatskog-hrvatskosrpskog glagola možemo definirati kao obligatornu, dvočlanu, morfološku, gramatičku kategoriju.

Pored glagolskog vida naš glagol ima i podvid ili Aktionsart. Podvid daje glagolu dodatno, modificirano značenje; dakle, odslikava jednu fazu radnje, tj. podvlači ili ističe jednu fazu radnje. Takvo obilježje glagola s aspektom je bitno srodno. To nam pokazuju slijedeći primjeri:

1. ingresivni ili inkoativni podvid izriče početak, počinjanje radnje:

poletjeti — auffliegen   letjeti — fliegen

2. rezultativni podvid izražava završetak, završavanje neke radnje:
samljeti — zermahlen   mljeti — mahlen.

Nasuprot aspekta kao binarne kategorije, način vršenja i količina glagolske radnje u odnosu prema objektu, subjektu i prema radnjama drugih glagola srodna značenja mogu biti vrlo različiti. Oni se ne mogu obuhvatiti u opoziciji. Stoga su to različite kategorije.

U srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku ima glagola koji imaju samo vid kao nužno obilježje. Paralelno s tim ima mnogo glagola koji pored vida imaju još jednu ili dvije oznake podvida. Vid i podvid ne nalaze se u suprotnosti kao dvije oznake jednog glagola. Suprotno tome: glagol koji ima podvid uvijek poznaje još i vid. Podvid i vid stoje dakle u aditivnom odnosu jedan prema drugome. Možemo reći da je vid u odnosu na podvid nezavisan — podvid, nasuprot, nije od vida razdvojen.

Već smo rekli da svakom srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom vidskom parnjaku u njemačkome odgovara jedan nediferencirani glagol. Jedan član našeg glagolskog para imperfektivan je a drugi perfektivan, ali su iste semantičke vrijednosti. Ako postavimo pitanje kojemu od vidskih parnjaka odgovara njemački glagol, onda odgovor mora glasiti: leksičkosemantički vidski su parnjaci pravi sinonimi. Njemački semantički ekvivalent glagola mora, nužno, i jednom i drugome odgovarati. Iz toga slijedi: takav ekvivalent glagola nije sposoban izraziti razlike koje postoje između vidskih parnjaka. A onda nam postaje jasno da je njemački glagol u čitavoj kategoriji siromašniji.

Međutim, prijevodni ekvivalent za izražavanje naše glagolske radnje u njemačkome ne predstavlja veće poteškoće jer su oba jezika »sposobna« izraziti vidске razlike glagola morfološkim, sintaktičkim ili semantičkim sredstvima. To samo potkrepljuje tvrdnju po kojoj ne možemo govoriti o stilu pojedinih jezika kao mogućnosti, nego samo o stilu kao primjeni jezika — o jeziku kao stvarnosti³. Time zastupam mišljenje po kojem ne možemo govoriti o apsolutnim stilskim kvalitetama njemačkoga, srpskohrvatskog-hrvatskosrpskoga, nego da se pojam stil treba upotrebljavati konzekventno u smislu stila jezika kao stvarnosti — tj. u smislu stila govora.

Često u njemačkome iz jedne rečenice ne možemo saznati vid glagola, nego moramo posegnuti za širim kontekstom. Može se reći da je u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom glagolski vid izražen eksplicite, dok u njemačkome svršenost odnosno nesvršenost glagola proizlazi iz manjeg ili većeg konteksta, tj. izražena je implicite. Nas će interesirati jezična sredstva sadržana u takvom kontekstu. Zajednički naziv za različita jezična sredstva na svim razinama na kojima se vidska neutralnost njemačkog glagola izražava mnogi zovu vidski ili aspekatski kontekst.

³ Usp. G. Michel et. al., *Einführung in die Methodik der Stiluntersuchung*, Berlin 1968, str. 29.

II. Perfektivni kontekst

II. 1. Njemački rezultativni glagoli s prefiksima obično su svršeni, pa su kao takvi, bez dodatnog morfološkog ili sintaktičkog sredstva, prijevodni ekvivalent srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom perfektivnom glagolu. Evo primjera s karakterističnim prefiksima:

(1)
er-: ...die in dreizehn Versen
 ...kazuje ime onoga koji den Namen dessen nennt, der
 je *podigao* most i godinu die Brücke *erbaute*, und das
 kad je podignut. Jahr, in dem sie erbaut wurde.
 (Na *Drini ćuprija*, 11) (*Die Brücke über die Drina*, 7)

(2)
aus-: »Ich wußte genau, beide durfte
 »Znam, obje *potrošiti* ich sie nicht *ausgeben*...«
 ne smijem...« (Das Gespräch, 197)
 (*Razgovor*, 207)

(3)
auf-: Schließlich hatten sie auch
 Na kraju, i aginsko se den Teil des Agas *aufgegessen*.
 pojedje. (*Die Geschichte vom Zins-*
 (*Priča o kmetu Simanu*, 135) *bauern Siman*, 88)

(4)
ab-: Zu ersten gehörten die, die
 U prvoj su oni koji su sich mit der Waffe in der Hand
 s oružjem u ruci ustali gegen den Sultan erhoben hät-
 protiv sultana i kojima ten — denen werde er den Kopf
 će on *skinuti* glavu... *abschlagen*...
 (*Omerpaša Latas*, 283) (*Omer-Pascha Latas*, 354)

(5)
zer-: Im schwachen Licht der frühen
 Na slaboj svetlosti pr- Morgendämmerung *zerstob* auch
 vog svitanja *raspršio* ihr toller, schmerzlich ver-
 se i njen ludo i bolno worrener Traum.
 zamršeni san. (*Das Fräulein*, 158)
 (*Gospodica*, 122—123)

II. 2. Kao rezultativni tako i neki ingresivni glagoli složeni s prefiksima mogu biti prijevodni ekvivalent našem perfektivnom glagolu:

- (6)
an-
Zapalili su i počeli
razgovor...
 (Razgovor, 206)
- (7)
er-
Zadrhtala bi kad bi ose-
tila poizdaleka kako joj
se približuje njegov miris.
 (Olujaci, 218)
- (8)
auf-
 ...da otplače ona dok
 ne proplače dete.
 (Olujaci, 221)
- (9)
ent-
 I kad je vezir Mehmed-
 paša naumio da zida most
 na Drini i poslao ljude,
 sve se pokorilo...
 (Na Drini ćuprija, 15)
- (10)
 Na uzbrdici koja vodi na
 Mejdan ležao je Alihodža
 i izdisao u kratkim
 trzajima.
 (Na Drini ćuprija, 389)
- Sie zündete ihre Zigaretten an
 und begannen ein Gespräch...
 (Das Gespräch, 196)
- Sie erbebte jedesmal, wenn sie
 aus einer gewissen Entfernung
 spürte, wie sein Geruch auf sie
 zukam.
 (Olujaci, 73)
- ...zu weinen, bis das erste Kind
 aufweine.
 (Olujaci, 76)
- Und als der Wesir Mechmed
 Pascha es unternahm, eine
 Brücke über die Drina zu bauen,
 und Leute entstandte,
 da beugten sich alle...
 (Die Brücke über die Drina, 10)
- Auf der Steigung, die auf den
 Mejdan führt, lag Alihodscha
 und hauchte in kurzen Stößen
 sein Leben aus.
 (Die Brücke über die Drina,
 321)

U odnosu na iterativnost srpskohrvatskog-hrvatskosrpskog glagola *izdisati* izraz »u kratkim trzajima« redundantan je. Funkciju iterativnosti kao sastavnog dijela imperfektivnog podvida njemačkog glagola *aushauchen* preuzima izraz »in kurzen Stößen«.

II. 4. Grupa njemačkih momentanih ili trenutnih glagola označava veoma kratku radnju čije se proticanje jedva može pretpostaviti pa su kao takvi mnogo bliži našem perfektivnom nego imperfektivnom aspektu:

(11)

...i onda su sve to
jednog dana *digli* u
lagum kao da je stena
u planini a ne zaduž-
bina, hair i lepota.

(*Na Drini ćuprija*, 387)

...und dann *haben* sie eines Ta-
ges in die Luft *gesprengt*, als sei
sie ein Fels in den Bergen und
kein Vermächtnis, keine
Stiftung und keine Schönheit.

(*Die Brücke über die Drina*,
320)

Osnovno značenje njemačkog glagola može biti izmijenjeno ako se nađe u složenici s drugim glagolom, imenicom, pridjevom ili prilogom. U većini slučajeva radi se o rezultativnoj modifikaciji kao ekvivalentu našeg perfektivnog aspekta:

(12)

Uz put *su se zaustavili*
kraj crkve.

(*Osatičani*, 287)

Unterwegs *hätten* sie bei der
Kirche *haltgemacht*.

(*Die Leute von Osatica*, 230)

(13)

Po svojoj prirodi Jovanka
nije mogla da *upozna* čo-
veka ili da uoči neku či-
njenicu a da odmah ne za-
uzme stav prema njemu...

(*Gospođica*, 174)

Naturgemäß konnte Jovanka
keinen Menschen *kennenlernen*
und keine Tatsache erfahren,
ohne sofort zu ihnen und im
Zusammenhang damit zur
ganzen Welt Stellung zu
nehmen...

(*Das Fräulein*, 228)

II. 5. Ponekad sama semantika nije dovoljna da bi se njemački glagol oslobodio vidске neutralnosti. U takvim slučajevima pomažu nam prikozi kao najjednostavnije i najčešće sredstvo za tvorbu aspekatskog konteksta:

(14)

Pod čardakom na kapiji, gde
su upravo bili vezali onoga
suludoga starca, *iskupili*
su se već pored vojnika i
neki besposlenjaci iz varo-
ši, iako je tek svanulo.

(*Na Drini ćuprija*, 130)

Unter dem Blockhaus auf der
Kapija, wo sie gerade jenen
verrückten Alten gefesselt hatten,
sammelten sich, obgleich der
Morgen erst dämmerte, *schon*
neben den Soldaten auch einige
Müßiggänger aus der Stadt.

(*Die Brücke über die Drina*, 84)

II. 6. Ingresivni ili rezultativni podvid može se u njemačkome javiti i u prijedložnom izrazu:

(15)
 Sejmeni se uskomešase Die Sejmen setzen sich um den
 oko seljaka... Bauern in Bewegung...
 (Na Drini ćuprija, 44) (Die Brücke über die Drina, 34)

(16)
 Gosti su se pozavadaali. Die Gäste sind in Streit geraten.
 (Na Drini ćuprija, 220) (Die Brücke über die Drina,
 180)

II. 7. Jezično sredstvo za izražavanje svršenosti radnje u njemačkome može također biti predikat sastavljen od glagola *sein* i pridjeva ili glagola:

(17)
 A kad je završila, poklo- Als sie fertig war, verbeugte
 ni se teatralno svima i sie sich theatralisch vor
 izgubi se zajedno sa svo- allen und verschwand mit
 jom melodijom... ihrem Lied...
 (Gospođica, 188—189) (Das Fräulein, 247—248)

II. 8. Sva tri njemačka vremena za prošlost (preterit, perfekt ili pluskvamperfekt) podjednako su neutralna u odnosu na aspekt glagola. Međutim, u kontekstu rečenice perfekt ili pluskvamperfekt, u odnosu na prezent ili preterit, mogu imati aspekatsku vrijednost, tj. mogu tvoriti perfektivni aspekatski kontekst (izražavajući radnju koja se dogodila prije neke druge radnje):

(18)
 Kad je izišla iz kuće... Als sie aus dem Hause getreten
 ugleda na drugoj obali war... erblickte sie am anderen
 povorku automobila. Ufer einen Zug von Kraftwagen.
 (Gospođica, 79) (Das Fräulein, 99)

Vremenske rečenice mogu na sintaktičkoj razini poslužiti za tvorbu aspekatskog konteksta u kojem do izražaja dolazi odnos radnje vremenske zavisne rečenice i glavne nezavisne rečenice. Evo jednog takvog primjera tvorbe perfektivnog aspekatskog konteksta:

(19)
 Dugo su još dve žene os- Noch lange lauschten die beiden
 luškivale u tu noć koja Frauen in die Nacht, die, nach-
 je, kad je prestala zvo- dem die Glocken vertummt
 njava i umuknule one waren und die Kundegebungen
 manifestacije, bila mno- aufgehört hatten, viel ruhiger
 go tiša od ranijih... war als frühere früheren...
 (Gospođica, 82) (Das Fräulein, 103)

Ponekad je čak i značenje perfekta ili pluskvamperfekta redundantno za izražavanje slijeda radnje (kod rezultativnih i trenutnih glagola) jer semantički kontekst sam svojom sukcesivnošću može izraziti perfektivnost:

(20)

A kud sunce *zađe*...
Gospođica ne dade da
se pali svetlost u
kući.

(*Gospođica*, 81)

Als die Sonne hinter den
Bäumen unterhalb des Hum-
-Berges *versank*... da erlaubte
das Fräulein nicht, das im
Hause Licht gemacht wurde.

(*Das Fräulein*, 102)

II. 9. Razlika između pasiva stanja i pasiva protoka radnje takva je da se može koristiti za izražavanje srpskohrvatskog-hrvatskosrpskog glagolskog aspekta u njemačkome. Naime, pasiv stanja ne izražava proces nego stanje kao rezultat procesa pa samim time stvara perfektivni aspekatski kontekst:

(21)

Šteta je *bila* opet uči-
njena a oni koji su je
počinili nisu bili ni
uhvaćeni ni ubijeni...

(*Na Drini ćuprija*, 41)

Wiederum *war* Schaden *angeri-
chtet*, aber die Täter *waren*
weder *gefaßt* noch *erschla-
gen*...

(*Die Brücke über die Drina*, 32)

Iako u većini slučajeva pasiv protoka radnje tvori imperfektivni aspekatski kontekst, to ipak ne znači da ga možemo izjednačiti s imperfektivnim glagolskim aspektom u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku. Uz rezultativne glagole ovaj pasiv može tvoriti i perfektivni aspekatski kontekst:

(22)

Čim je *objavljena* vest
o smrti stare devojke
došao je u Stišku uli-
cu stari i poznati be-
ogradski trgovac Đorđe
Hadži-Vasić sa ženom.

(*Gospođica*, 10)

Als die Nachricht vom Tode
der alten Jungfer *veröf-
fentlicht wurde*, kam der
bekannte alte Kaufmann
Djordje Hadži-Vasić mit
seiner Frau in die Stigstraße.

(*Das Fräulein*, 8)

III. Imperfektivni kontekst

III. 1. Mnogi njemački glagoli izražavaju durativnu radnju tako da im ne treba dodatno kontekstualno sredstvo da bi izrazili imperfektivnost srpskohrvatskog-hrvatskosrpskog glagola:

(23)

Na njoj ništa ne *raste*
i ne *cvate* do nekla sit-
na trava...

(*Na Drini ćuprija*, 15)

Auf ihm *wächst* und *blüht* nichts
außer einem harten, stacheligen
Gras...

(*Die Brücke über die Drina*, 10)

III. 2. Imperfektivni kontekst tvore prilozi i priložene oznake, samo što je njihov broj veći nego broj onih priloga koji služe za tvorbu perfektivnog aspekatskog konteksta. Dijelimo ih na dvije grupe: a) prilozi koji označavaju trajanje neke radnje:

(24)

Tu se *živelo*, *radilo* i
zabavljalo po starom načinu.

(*Na Drini ćuprija*, 163)

Dort *lebte*, *arbeitete* und
vergnügte man sich *weiter* nach
alter Art.

(*Die Brücke über die Drina*,
132)

b) prilozi koji označavaju ponavljanje neke radnje (iterativnost):

(25)

Gledao je svoje ruke i samo je s
vremena na vreme podizao
pogled.

(*Na Drini ćuprija*, 29)

Er blickte auf seine Hände, und
nur *von Zeit zu Zeit* hob er den
Blick.

(*Die Brücke über die Drina*, 21)

III. 3. Imperfektivni kontekst u njemačkome nastaje i uz pomoć glagola *pflegen* (*pflegen* — *zu* — *infinitiv*):

(26)

O slavama i Božićima ili u
ramazanskim noćima, sedj,
otežali i brižni domaćini
živnuli bi i postali raz-
govorni...

(*Na Drini ćuprija*, 86)

Bei Feierlichkeiten, zu Weinach-
ten oder in den Ramadan-
-Nächten, *pflegten* die ergrauten,
schwerfälligen und besorgten
Hausväter — die Christen wie
die Mohammedaner —
aufzutauen und *gesprächig* zu
werden.

(*Die Brücke über die Drina*, 69)

Infinitivni izraz *fortfahren* (ili *fortsetzen*) — *zu* — *infinitiv* također može poslužiti za tvorbu imperfektivnog konteksta:

(27)

Pesnik je *čitao* i dalje...

(*Gospodica*, 146)

Der Dichter *fuhr* fort zu *lesen*...

(*Das Fräulein*, 191)

III. 4. Završni (finitivni) glagol uz koji stoji komparativ može da nam sugerira trajnu radnju:

(28)

... a kroz njih se sada sve bolje
i jasnije nazirao istinski most
od lepog banjskog kamena.

(Na Drini ćuprija, 72)

... und hinter ihnen *erkannte*
man jetzt *immer besser und*
deutlicher die wahre Brücke aus
schönem Banjer Stein.

(Die Brücke über die Drina, 58)

U ovom primjeru prilog *immer* uz komparativ sugerira imperfektivnost.

III. 5. Pasiv protoka radnje često je pogodno jezično sredstvo za tvorbu imperfektivnog aspekatskog konteksta:

(29)

Kad bi se suviše pribli-
žile, agine suharije bi
ih *rasterivali* udarcima
svojih bičeva...

(Na Drini ćuprija, 24)

Wenn sie sich zu sehr näherten,
wurden sie von den Reitern des
Aga, mit Peitscheinhieben *aus-*
einandergejagt.

(Die Brücke über die Drina, 17)

III. 6. Radnja u zavisnoj vremenskoj rečenici koja teče paralelno s radnjom u glavnoj rečenici može imati presudan značaj za tvorbu sintaktičkog konteksta u kojem vidski neutralan njemački glagol poprima imperfektivno značenje:

(30)

Dok je trezan, Čorčan
se brani...

(Na Drini ćuprija, 238)

Solange er nüchtern ist,
verteidigte sich Tschorkan...

(Die Brücke über die Drina,
196)

III. 7. I sama semantička vrijednost subjekta u njemačkome utječe na vid; subjekat — prirodna pojava promatra se kao izvor radnje:

(31)

Zaokret koji tu *pravi Drina*
neobično je oštar...

(Na Drini ćuprija, 9)

Die Schleife, die *die Drina* hier
macht, ist ungewöhnlich
scharf...

(Die Brücke über die Drina, 5)

IV. 1. Oformljen gramatički sustav glagolskog vida, kakav nalazimo u slavenskim jezicima, u njemačkome, istina, ne postoji — ali je zato dokazan leksičko-gramatički podvid (Aktionsart) kao jezična mogućnost za izražavanje našeg glagolskog aspekta u njemačkome. Međutim, ponekad,

bez ikakve gramatičke ili stilističke štete, glagolski vid u njemačkome ostaje neizražen:

(32)

Tu je ona odbacivala nasmejanu masku, a njeno lice je postajalo tvrdo i pogled oštar i taman.
(*Na Drini ćuprija*, 219)

Hier warf sie ihre lächelnde Maske ab, ihr Gesicht wurde hart und ihr Blick scharf und finster.
(*Die Brücke über die Drina*, 179)

V. 1. I pored svih navedenih razlika ponekad u njemačkom tekstu nalazimo (iako veoma rijetko) ne samo prenesen aspekt našega glagola nego i stilske vrednote izvornog Andrićeva teksta:

(33)

»Mene možete biti i ubiti, zato sam i pošla š njime...«
(*Na Drini ćuprija*, 202)

»Mich könnt ihr schlagen und erschlagen, dazu bin ich auch mit ihm gegangen.«
(*Die Brücke über die Drina*, 165)

IZVORI za ovaj rad bili su na srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom: *Sabra-na djela Ive Andrića*, Sarajevo, 1976. i na njemačkome: *Die Brücke über die Drina*, im Verlag Ullstein GmBh, Frankfurt/M — Berlin—Wien, 1962; *Das Fräulein*, Carl Hanser Verlag, München 1978; *Omer-Pascha Latas*, Carl Hanser Verlag, München 1980; *Sämtliche Erzählungen: Im Streit mit der Welt*, Carl Hanser Verlag, München 1963.

SPRACHLICHE MITTEL ZUR WIEDERGABE DES SERBOKROATISCHEN
VERBALASPEKTS IM DEUTSCHEN
(AN BEISPIELEN AUS DEM OPUS VON IVO ANDRIĆ)

Zusammenfassung

Jede kontrastive Untersuchung und somit auch kontrastive Untersuchung im Rahmen dieses Textes, stellt uns die Frage der Stufe der Übereinstimmung, bzw. der Unterschiede zwischen zwei Sprachen. Die Untersuchung des Verbalaspektes zeigt uns morphologische und syntaktische Unterschiede zwischen zwei Sprachsystemen. In der serbokroatischen Sprache ist der Verbalaspekt explizit ausgedrückt, während im Deutschen die Perfektivität, bzw. die Imperfektivität einer Handlung erst aus einem kleinerem oder größerem Kontext (»aspektologischer Kontext«) hervorgeht, d. h. implizit.

Aber immerhin dürfen sich diese Sprachmittel nicht mit dem Verbalaspekt der serbokroatischen Sprache identifizieren, sondern müssen die verschiedenen Aktionsarten im Deutschen zum Ausdruck bringen, denn das Deutsche kennt den Verbalaspekt weder als eine morphologische, noch als eine syntaktische Kategorie.

